

Montessori Okullarında Temel Eğitimde Din ve Değerler Eğitimiyle İlgili Dersler

Özgür ERAKKUŞ¹, Mehmet ŞANVER²

*¹Yrd.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Bölümü,
enginler@yandex.com*

*²Yrd.Doç.Dr., Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Böl.
Din Eğitimi AD., mehmet-sanver@hotmail.com*

ÖZET

Montessori yaklaşımı dünyada yaklaşık bir yüzyıldır uygulanmaktadır. Ülkemizde de son yıllarda ilgi görmektedir. Montessori yaklaşımında çocuğa bütüncül olarak bakılmaktadır. Bilgi aktarımı kadar çocuğun sağlıklı kişilik gelişimine ve hayata hazırlanmasına önem verilmektedir. Bu çalışmada, temel eğitimde Montessori yaklaşımını uygulayan okullardaki din ve değerler eğitimiyle ilgili dersler ve içerikleri hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında, dünyada Montessori yaklaşımını uygulayan çeşitli okullarla görüşülmüş, programlarında hangi derslerin yer aldığı sorulmuştur. Ülkeden ülkeye, okuldan okula farklılıklar olmakla beraber, genel olarak, okul öncesinde zarâfet ve nezâket derslerine yer verildiği, ilkokulda ise kozmik eğitim adı verilen program kapsamında çeşitli ders içeriklerinde ve ders dışı etkinliklerde din ve değerler eğitimi konularının işlendiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Montessori Yaklaşımı, Temel Eğitim, Okul Öncesi Eğitim, Değerler, Din Eğitimi.

Courses Relating To Religious and Values Education in Montessori Schools' Primary Education

ABSTRACT

The Montessori educational approach has been in implementation in the world for almost a century. Likewise, it has received a lot of attention in Turkey in recent years. The Montessori education model nurtures and educates child through a holistic method. The proper development of child's personality and preparation towards life is considered as important as imparting knowledge to the child. This study aims to give insight of courses and contents of religion and value education in basic education of schools implementing Montessori educational approach. Various schools in the world implementing Montessori approach was consulted in the study and subject contents of their program were investigated. Generally, Grace and Courtesy lessons is included in pre-school curriculum with differences from schools to school and between countries. However in primary school curriculum religion and values education is implemented under the special program named cosmic education and extra curricular activities.

Key Words: Montessori Approach, Basic Education, Pre-School Education, Values, Religious Education.

GİRİŞ

Tarih boyunca her topluluk, o güne kadar gelen birikimini sonraki nesillere aktarmak istemiştir. Bu amaçla çeşitli eğitim uygulamaları olmuş ve geliştirilmiştir. Sanayi Devrimi sonrası Batı Avrupa'dan başlayarak dünya genelinde eğitim, ülkeyi yöneten güçlerin bireyi ve toplumu dönüştürme aracı olarak görülmüştür. Diğer yandan üretim esnasında belirli süreçleri izleyecek işçi adayları yetiştirilmek istenmiştir. Aynı dönemde eğitimde davranışçı yaklaşım esas olmuştur. Bütün bu gelişmelere karşın alternatif eğitim anlayışları ortaya çıkarak alternatif okullar kurulmuştur.

Alternatif okul yaklaşımlarından biri de Montessori yaklaşımıdır. İtalyan bir doktor olan Maria Montessori (1870-1952); bu eğitim yaklaşımının kurucusudur (Montessori hakkında geniş bilgi için bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/Maria_Montessori). Maria Montessori uyguladığı yöntemin temellerini hastanede zekâ engelli çocuklarla yaptığı çalışmalarla oluşturmuş ve elde ettiği başarı sonucunda bu yaklaşımı normal çocukların eğitimine uyarlamaya karar vermiştir. Roma Üniversitesinde görevli iken ona, 1907 yılında kenar bir mahallede açılacak olan "Çocuklar Evi" adlı kurumun koordinatörlüğünü yapması teklif edilmiştir. Bu kurumla

birlikte Maria Montessori'nin yaklaşımı uygulanmaya başlanmıştır. (Başal, 2005). Temelleri 1900'lü yılların başında atılan Montessori yaklaşımı, günümüzde okul öncesi kurumlarından başlayarak lise son sınıfa kadar tüm eğitim düzeylerinde uygulanmaktadır. Maria Montessori'ye göre; anne babalar, öğretmenler, çocuğun gelişimi için uygun bir çevre oluşturmali, araştırıp öğrenmeleri için onları desteklemeli; çocuklara araştırma, deneme, hata yapma ve hatalarını kendi kendilerine düzeltmeleri için fırsatlar tanınmalıdır. Zira çocuklara öğrenme fırsatları verilip seçenekler sunulduğunda, bu seçenekler arasından özgür iradeleriyle kendi tercihlerini yapabilirler ve böylece yaptıklarının sorumluluğunu alıp bağımsız bir şekilde hareket ederek olumlu bir benlik algısı geliştirebilirler (Kartal, 2011: 113). Bu yaklaşıma göre çocuklar ve ergenler, okuyacakları dersleri özgürce seçebilmeli, onları ne zaman ve hangi sürede yapabileceğine, nerede çalışmak istediğine ve birlikte çalışacağı kişilere kendisi karar verebilmelidir (Schafer, 2006). Montessori'ye göre, çocuk ileride ortaya çıkacak kişiyi, potansiyel olarak içinde taşımaktadır. Bununla birlikte çocuğun gelişiminde çevrenin, yaşadığı ortamın, kullanılan materyallerin çok büyük önemi vardır. Bu nedenle Montessori yaklaşımında ortama ayrı bir önem verilmiştir. Çocuk, kendisine uygun ortamlarda ve uygun materyallerle çalışmalarını yapmalıdır. Okullarda mobilyalar ve öğretim malzemeleri çocuğun boyuna uygun olmalıdır. Öğretim malzemeleri ve etkinlikler çocuğun günlük hayatını kolaylaştırıcı ve duyu organlarını geliştirici nitelikte olmalıdır (Topbaş, 2013: 59). Montessori yaklaşımında öğrencileri sıralama ve karşılaştırma yoktur. Bir çocuk bir yönü ile önde iken, bir başka çocuk bir başka yönü ile önde olabilir. Montessori okullarında yarışmadan çok işbirliğine dayalı tutum geliştirilir (Aydın, 2010: 72). Çocuklar başarısızlık duygusunu tatmazlar, çünkü diğer çocuklarla kıyaslanmazlar, rekabet yoktur, onlar bireysel ve grupla verimli olarak çalışma alışkanlığı kazanırlar, öğrenmek için öğrenirler. Çünkü ödül veya ceza yoktur. Çocuklarda öz disiplin gelişir. Çünkü dış disiplin yöntemleri uygulanmaz, kendi öz gelişimleri için çaba sarf ederler. Montessori yaklaşımında eğitim-öğretim programı hazırlanırken çocuğa bütüncül olarak yaklaşılr. Ruh, akli ve bedeni dikkate alınır. Bu yaklaşım, güncel eğitim, yöntemler, hedefler ve sosyal getiriler bakımından oldukça zengindir. Ancak eğitim hayatına giren birey, toplum hayatından da bir nevi kopmaktadır. Yaklaşımın uygulandığı okullarda aile, toplumsal yaşam ve okulda sunulan program bütünleştirilmektedir (Aydın, 2010: 75). Montessori yaklaşımında, çocukların gelişim düzeylerine göre eğitim kademeleri oluşturulmaktadır: 0-14 ay: bebeklik, 14-36 ay: yeni yürümeye başlayan çocuk, 3-6 yaş: erken çocukluk, 6-9: ilkökul ilk kademe, 9-12: ilkökul ikinci kademe, 12-15:

ortaokul, 15-18: lise. Ayrıca çok yaşlı sınıf uygulaması vardır. Sınıflar yaş gruplarına göre düzenlenir.

Montessori okullarında ahlâk, değerler ve din kültürü önemli bir yer tutar. Ancak uygulamalar okullara göre farklılık gösterebilir. Özellikle din kültürü boyutu, bazı okullarda programda doğrudan yer almamakta ve Montessori'nin kozmik eğitim anlayışına bağlı olarak dini söylemlere uygun bir nitelik taşımaktadır. Karakter eğitimi, değerler eğitimi, ahlâk eğitimi çalışmaları ve kazanımları ders gruplarının müfredatında yer almaktadır. Montessori eğitimi, insan gelişimini belirleyen yaratılış temelleri üzerine kurulmuştur. Çocuklara verilen eğitimin doğumdan ölüme sürekliliği ilkesi benimsenir. Çocuklar için hazırlanan sosyal çevre, onların gelişimsel hızı düşünülerek tasarlanmıştır (Cain, <http://jola-montessori.com/article/character-education/> (26.05.2014). Kimi okullarda Din ve Ahlâk dersleri bulunurken, bazı okullarda bu konular Sosyal Bilgiler dersi içinde verilmektedir. Bazı okullarda ders dışı etkinliklerde manevi danışmanlardan istifade edilerek din, ahlâk ve değerler çalışmaları yapılabilmektedir.

Ahlâk ve değerler konusu, insanın yeryüzündeki varlığına eşlik eden bir olgudur. İster belli dinî inanışlar halinde tezahür etsin, ister gelenek ya da hayat anlayışı ve toplu yaşamının zorunlu bir neticesi olarak görülsün, ahlâk ve değerler, insanın gerek bireysel, gerekse toplumsal hayatında önemli bir işlev görür. Bu yüzden ahlâk konusu, insanlık düşünce tarihinin ilk dönemlerinden beri ilgi ve araştırma konusu olmuş, bu alanda pek çok fikir beyan edilmiş ve eserler verilmiştir. Ahlâkın kökenine ilişkin dinî ve felsefî açıklamalar yanında, insan bilimleri ve özellikle sosyal bilimlerin gelişimi ile birlikte ahlâk gelişimi konusu da ayrı bir ilgi ve çalışma alanı olmuştur (Gündüz, 2010). Din eğitimi, yetismekte olan nesli bilgilendirmeyi, dinî ihtiyaçlara, sorulara, beklentilere doğru cevaplar vermeyi, bireylere hurâfe ve bâtil inançlardan uzak bir din anlayışını kazandırmayı hedeflemektedir. Din eğitiminin bireysel amaçları öğrencilerin; sosyal amaçları ise toplumun ihtiyaçları ile ilgilidir (Yılmaz ve Kılavuz, 2009: 125).

Dünyada Montessori yaklaşımını tercih eden okul öncesi kurumlar, ilkökul, ortaokul ve liseler mevcuttur. Türkiye'de de Montessori yaklaşımına göre eğitim verdiğini ifade eden okullar bulunmaktadır. Bu okullar genelde okul öncesi eğitimi alanında hizmet vermektedir. Birkaç tane devlet okulu dışında çoğunluğu özel okullardır. Türk eğitim sistemi farklı/alternatif eğitim modellerini uygulamaya fazla imkan vermediğinden olsa gerek, bu modeller diğer kademelerde yaygın olarak uygulanmamaktadır. Türkiye'deki Montessori okullarının bir kısmı, Milli Eğitim mevzuatının elverdiği ölçüde Montessori ilkelerine göre eğitim vermektedir. Montessori okullarına olan

ilginin artması sonucu, diğer bir kısım okullar, birkaç tane Montessori eğitim materyali içeren bir derslik oluşturarak bünyelerinde Montessori modeline yer vermektedirler. Ancak öğretim malzemeleri ve bir kısım teknikler önemli olmakla beraber, bunların Montessori yaklaşımının felsefi boyutuyla ve alt yapısıyla birlikte bir bütün olarak düşünülmesinin önemi belirtilebilir. Çünkü bir sistemin başarısı veya başarısızlığı, o sistemin bütün olarak ele alınmasıyla anlaşılabilir veya anlam kazanabilir.

YÖNTEM

Bu çalışma kapsamında Montessori yaklaşımını uygulayan okullara, programlarında din ve değer eğitimine dönük ne gibi derslerin bulunduğunu, bir başka deyişle, bu değerlerin hangi ders veya konular içerisinde verilmeye çalışıldığını anlamak amacıyla, 2013-2014 eğitim-öğretim döneminde e-posta yoluyla “Okulunuzda din ve değerler eğitimiyle ilgili dersler nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Soruya aşağıdaki okullardan yine e-posta yoluyla yazılı cevaplar gelmiştir. Bu okullar, internet yoluyla tespit edilmiş, yazışmaya cevap verenler araştırma kapsamına alınmıştır. Yurt içinden ve yurt dışından olmak üzere 8 okul belirlenmiştir. Okulların daha çok Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya’dan olması, Alternatif okul uygulamalarının bu ülkelerde daha yaygın olmasındandır. Ayrıca Türkiye’den de yazışmaya cevap veren okullar kapsama alınmıştır.

Tablo 1. Montessori Yaklaşımını Uygulayan ve Çalışmamız Kapsamında Yer Alan Okullar

Okulun Adı	Ülkesi
Valley Montessori School	ABD
The Children’s Tree Montessori School	ABD
Montathar, Peace School	ABD
Crescent Montessori School	ABD
Elonera Montessori School	Avustralya
Melbourne Montessori School	Avustralya
Ankara Sihirli Bahçe Anaokulu	Türkiye
Bursa Pembe Kule Anaokulu	Türkiye

Bu çalışmada kullandığımız yazışma tekniği, yazılı iletişim (karşılıklı yazı yazma) yoluyla veri toplamaya (soruşturma) dayanır. Araştırmacı ile kaynak kişiler arasındaki iletişimin, yalnızca yazışma ile yapılması, bu

teknikğin en belirleyici özelliğidir. Görüşme sorularında aranan genel nitelikler yazışma soruları için de geçerlidir (Karasar, 2009: 175-176).

Bu çalışmada yazışmalar sonucu elde edilen veriler, betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebilir ya da gözlem ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak sunulabilir. Betimsel analiz yapılırken, görüşülen ya da gözlemlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış şekilde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 77).

BULGULAR

Maria Montessori, dünyanın değişik ülkelerinde yaşamış veya konferanslar vermiştir. Montessori ilkeleri, tüm etnik ve dini sosyal grupların değerleriyle büyük oranda uyumludur. Bu okulların dünyanın birçok yerinde ve özellikle çokkültürlü, çok dinli ve farklı etnik ve toplumsal yapıları barındıran ABD ve Avustralya gibi ülkelerde yaygın olması bunun bir göstergesidir. Çokkültürlü Montessori okulları olduğu gibi, belli bir etnik ve dini sosyal grupça işletilen okullar da mevcuttur. İşleticisi kim olursa olsun, okullar, genele hizmet vermekte; öğrencilerine yaşadığı bölgenin yerel kültürünü tanıırken, doğal süreç içerisinde diğer kültürlerle saygı duygusunu kazandırmayı hedeflemektedir. Montessori yaklaşımının dünya ölçeğindeki hedefi ise, hangi ırktan olursa olsun tüm insanlar arasında kalıcı barışın sağlanmasıdır (Durakoğlu, 2011: 45).

Bir kısmı aynı zamanda yönetici konumunda olan ve yazışmalarımızda sorularımızı cevaplayan eğitimcilerin, okullarındaki din ve değerler eğitimine dair görüş ve değerlendirmeleri şöyledir:

“Bu konularla ilgili doğrudan bir ders yoktur. Ancak erdemlilik, nezâket ve sosyal değerler müfredatımıza tam olarak yansıtılmıştır. Öğrencilerin yaşları ilerledikçe değerlerin etkisi daha fazla görülür...” (ABD, Valley Montessori School Yöneticisi, Rosalind Hamar, 2-14 yaş, Özel Okul)

“Müfredatımızda değerlerle ilgili konular yer almaktadır. Bunun dışında her sınıfımızda barış köşesi bulunmaktadır. Çatışma çözümü, kendine, diğer kişilere, topluma ve dünyaya nezâket konularının ele alındığı, haftada bir kez 45 dakikalık stüdyo dersimiz mevcuttur.”

(ABD, The Children's Tree Montessori School Yöneticisi, Marci Martindal, 3-12 yaş arası, Özel Okul)

“Kendisi için istediğini başkaları için isteme, başkalarının ve çevrenin haklarına saygı, insan evren ilişkisini, insanın hayattaki amacını, insan-Tanrı ilişkisini kavrama müfredatımıza dahil edilmiştir. Okul müfredatımızda Kur'an, Arapça, İslam Ahlâkı ve Değerleri dersleri vardır. Okulumuzdaki din eğitimi derslerinin kazanımları şöyledir; Ehli-Beyt sevgisi kazandırmak, erdemli bireyler yetiştirmek, bireysel ve birlikte yapılan dinî pratikleri yapmaya istekli olmak, topluma faydalı bir meslek alanında uzmanlaşmak, kendine güven, üretkenlik, özgünlük, eleştirel düşünme, problem çözme gibi kişilik özelliklerini geliştirmek, toplumdaki sorumluluklarının farkına varmak, kanunlara uymak, aile ilişkilerinde rol model olmak. Öğrencilerden beklentimiz Ehl-i Beyt ahlâkı perspektifinden yukarıdaki özellikleri öğrenmek, uygulamak, sorumluluğunu üstlenmek ve diğer kişilere ulaştırmaktır.” (ABD, Montathar Peace School Yöneticisi, Laila Shahrestani, 4-11 yaş arası, Montessori, Özel Okul)

“3-6 yaş grubumuzda her gün 30 dakika Arapça ve İslam eğitimi dersleri mevcuttur. 6-9 yaş ve 9-12 gruplarında günde bir saat (60 dakika) Arapça ve İslam eğitimi dersleri mevcuttur.” (ABD, Crescent Montessori School İdari Koordinatörü Rania Kanaan, 3-12 yaş arası, Montessori, Özel Okul)

“Okulumuz bütün mezheplerin okuludur. Biz, kültürel programın bir parçası olarak, öğrencilerimizin dünyanın büyük temel dinlerinin geleneklerine ve inançlarına aşina olmaları gerektiğine inanıyoruz. Dünya dinleri müfredatımızda yer alır. Barış eğitimi kapsamında insan ilişkileri, çatışma çözme becerileri, şiddetten kaçınma, işbirliği, ekip ruhu, iletişim becerileri öğrencilerimizi besleyen çok önemli faktörlerdir. Matematik, dil ve fen dersleri kadar, barış eğitimi çalışmaları müfredatımızın temel unsurudur.” (Avustralya, Elonera Montessori School, 3-18 yaş arası, Özel Okul)

“Montessori yaklaşımına göre hazırlanan okulumuz müfredatı öğrencinin sağlıklı bir şekilde kişisel, bedensel ve ruhsal gelişimine fırsat sağlamaktadır. Erken çocukluk eğitimi sınıflarında nezâket ve görgü kurallarının işlendiği Nezâket ve Zerâfet (Grace and Courtesy) derslerimiz vardır. Diğer sınıflarda ise ahlâk dersleri mevcuttur.” (Avustralya, Melbourne Montessori School, 3-18 yaş arası, Özel Okul)

“İşleyiş içinde birbirini takip eden üniteler bulunmamaktadır. Hangi müfredatın ne zaman bitip diğerinin ne zaman başlayacağı öğrencilerin durumuna göre belirlenir. Üniteler, sınıf içindeki ortam ve araçlardır. Hedef temalar, günlük hayat içinde veriliyor. Montessori

yaklaşımı her inana saygı duyar. Bu yaklaşımın kullanıldığı okul öncesi kurumlarında kültür köşelerinde dinlere ait görseller ve malzemeler bulunabilir. Bizim okulumuzda dinlere ait konular yoktur, ancak kültür alanında dini bilgileri işleyen Montessori okulları vardır. Montessori okulları buldukları toplumun kültürel şartlarına göre farklılaşabilmektedir. Okulumuzda zarâfet ve nezâket dersi vardır.” (Türkiye, Ankara Sihirli Bahçe Anaokulu Kurucu ve Yöneticisi Arzu Aydoğan, 2-6 yaş arası, Montessori, Özel Okul)

“Çocuğumuzun gelecekte başarılı, güçlü sosyal ilişkiler kurma becerisine sahip olmasını istiyorsak, ona “Kendi kendine yapmayı öğrenmesi için yardım etmemiz gerekmektedir. Montessori eğitiminin en güzel taraflarından bir tanesi, çocuğun süreci yaşamasına izin verip, ben kendim yapabilirim duygusunu hissettirirken, sorumluluk duygusunu kazandırmasıdır. Okulda her şey gerçek hayatta olduğu gibidir. Öğrencilerimiz kurumda olduğu sürece yapacakları etkinlikleri kendileri seçiyorlar. Öğretmenler ondan sonra sürece dâhil oluyorlar. Çocuklar öğretmenleri modelleyerek öğreniyorlar. Okulumuzda ders işleniyor havasından çok, evdeki doğal yaşam havası hâkimdir” Değerler eğitimi ile ilgili kitap ve materyallerimiz var. Örneğin doğruluk, yardımseverlik gibi konular drama saatinde ve çember saatinde işleniyor. Eve davranış ödevi veriyoruz. Özel günlerde somutlaştırma, hikâyeleştirme yapıyoruz.” (Türkiye, Bursa Pembe Kule Anaokulu, 3-6 yaş arası, Özel Okul)

Elde edilen bulgulardan görülebileceği gibi, araştırmamız kapsamındaki Montessori yaklaşımını uygulayan okul öncesi kurumlarda nezâket ve zarâfet (grace and courtesy) dersleri uygulanmaktadır. Montessori yaklaşımının hedefi, çocuğu kendi gelişim süreci içinde destekleyerek onun karakterini geliştirmesine yardımcı olmaktır (Durakoğlu, 2011: 123). Montessori sınıflarında öğrenciler, kendi kültürlerindeki görgü kurallarını öğrenirler (Lillard, 2014: 63). Dinler de, inanç ve ibadet esasları yanında insanlararası ilişkileri düzenleyen kurallar ortaya koymuştur. Örneğin; İslam dini açısından bakıldığında Hz. Muhammed’in bu konuda örnek söz ve davranışlarıyla, tavsiyeleri bulunmaktadır. Her düzeydeki Montessori okullarında temel derslerde nezâket ve zarâfet konuları işlenir; okul ortamı da edinilen becerilerin içselleşmesi için katkı sağlar. Yetişkinler de rol model olur. (Sackett, 2015: 1).

Bazı okul öncesi Montessori kurumlarında öğrencilerin mensup olduğu dinlere ait etkinliklere yer verildiği gibi, bazı okullarda kültür etkinlikleri adı altında diğer dinlerle ilgili etkinliklerin de yapıldığı belirtilmektedir. Diğer eğitim kademelerinde ise, okullara göre din ve değerlerle ilgili dersler değişmektedir. Bulgulardan da anlaşılacağı üzere,

okullarda ya doğrudan din ve ahlâk dersleri bulunmakta veya bu derslerin bazı konuları diğer derslerin konuları içerisinde ele alınmaktadır. Montessori yaklaşımına göre, karakter eğitimi, çocuğun bütünsel gelişiminin ayrılmaz bir parçasıdır ve “kozmetik eğitim”¹ aracılığıyla sunulmaktadır. Her okul, genel eğitim planının bir parçası olarak, karakter eğitimi nasıl değerlendireceğini belirlemektedir (Cain, <http://jola-montessori.com/article/character-education/> (26.05.2014). Ayrıca müfredat dışı faaliyet olarak din eğitimi ve öğretimi kapsamında etkinlikler olabilmektedir.

Diğer yandan Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri “kozmetik eğitim” adı verilen anlayışla işlenmektedir. Kozmetik eğitimin iki önemli noktası vardır: Bunlar kozmik yaratıcı plan ve kozmik görevdir. Yaratıcı plan, yaratıcı olarak Allah’a ve O’nun yarattıklarına şükran duyulmasıdır. Kozmik görev ise, insanların emaneti korumaya, desteklemeye ve inşa etmeye devam etmeleridir (Demiralp, 2014: 290). Kozmik eğitim anlayışının, olay ve objelere dini bir bakış açısına yakın ve benzer bir bakış açısını yansıttığı söylenebilir.

Montessori, çocukların ve ergenlerin kendi kültürlerini öğrenmelerinin önemli olduğunu savunur. Montessori eğitimi, çocukları kişisel gelişimleriyle birlikte; sosyal ilişkilerde uyumlu, doğa ile iç-içe ve güzel bir yaşam için bütünsel olarak geliştirmeyi hedeflemektedir (Büyüktaşkapu, 2012). Derslerin buna hizmet ettiği düşünülür. Evrende her şey birbiriyle bağlantılıdır ve bir görevi vardır. Her şey bir bütünün parçasıdır; hiçbir şey tek başına ele alınamaz. Kişi, dünyayı, doğayı ve insanlık tarihini tanımalıdır.²

Montessori, fen ve sosyal bilimleri kendi yaklaşımında “evrensel eğitim” (cosmic education) olarak adlandırmaktadır (Toran, 2011: 36). Montessori, kozmik eğitim anlayışını 3-12 yaş arasındaki çocuklar için geliştirmiş ve bu anlayışla çocuğun kendisinin dünya üzerindeki rolünün

---

¹ Temelde “evren bir bütündür ve evrendeki her şey birbiriyle ilişkilidir; her şeyin bir kuralı var ve her şey buna uygun hareket eder” düşüncesinin yer aldığı bir eğitim anlayışıdır ve evrensel eğitim olarak da ifade edilmektedir. (Araştırmacı). **Kozmik eğitim konusunda geniş bilgi için bkz.** <https://oynayalimogrenelim.wordpress.com/2015/09/02/montessori-de-kozmetik-egitim-uzerine-harika-bir-arastirma-yazisi/> (12.05.2016)

² Aslında bu bakış açısı, dini kaynaklara da uygun düşen bir bakış açısıdır ve Kur’an’da bu yönde ayetler bulmak mümkündür. Nitekim Kur’an, çevreyi, tabiatı ve tarihi incelemeyi ve bunlara ibret alıcı gözle bakmayı hatırlatır. Kur’an’ın konuyla ilgili bazı ayetleri şöyledir: “Şüphesiz bunda düşünüp görebilen kimseler için ibretler vardır.” (Hicr, 15/75). “Göklerdeki ve yerdeki her şeyi kendi katından bir nimet olarak sizin hizmetinize verendir. Elbette bunda düşünen bir toplum için deliller vardır.” (Câsiye, 45/13).

farkına varmasını, dünyaya karşı sorumluluklarını yerine getirmesini ve yaşamın çeşitliliğini kabul etmesini amaçlamıştır (Toran, 2011: 9). Kozmik eğitim, tam olarak bilimsel yolla olmamakla birlikte, doğa ile ilgili tüm konuları ele almaktadır. Bu konular, geniş bir alanı kapsamakta ve manevi bir bakış açısı içermektedir (Büyüктаşkapu, 2012). Doğadaki olayların başıboş ve rastgele oluşmadığını, belli bir düzenin parçası olduğunu anlayan öğrenci doğadaki işleyişten ibret alır. Hayatına yön verir. Montessori'nin yaşadığı dönemde doğa olayları genel olarak pozitivizm (olguculuk) akımına göre incelenmiştir. Akımın kurucu teorisyenlerinden Auguste Comte (1798-1857) “doğanın mutlak ve yüce bir amacı olduğu” düşüncesini reddetmekte, ayrıca sadece olguları araştırmak ve olgular arasındaki sabit ilişkileri gözlemek gerektiğini savunmaktadır (Sönmez, 2010). Montessori'nin kozmik eğitim anlayışı, evrendeki varlıklar ve doğa olaylarının manevi arka planını da kapsamaktadır. Kozmik eğitim, fen bilimleri yanında tarih, coğrafya, kültür gibi konuları da içerir. Yerel kültür ve farklı kültürleri tanıtıcı bölümler, hem mekânda, hem de öğretim programında yer alır. Evreni tanıma, evrende kendi yerini tanıma, diğer insan ve varlıklara saygı duyulması hedeflenmektedir.

Montessori yaklaşımında değerler, çocukların kişilik ve karakter eğitimi açısından önemsenir. Karakter eğitiminde, öğrenciler, iyi karakterin temeli olan temel etik değerlere teşvik edilmelidir. Montessori sınıflarında öğrencilerin, karakter eğitimi yönlendirmeleri, eğitimli Montessori öğretmenleri tarafından yapılır. Bu öğretmenler, öğrenciler ile empati geliştirerek, onlara duyarlı, nâzik ve adâletli davranırlar. Öğrencilere, saygı, sorumluluk, öz güven, bağımsızlık gibi kavramların yanında, çevreye karşı duyarlı olmak, özgürlük ve disiplin olguları benimsetilir. Bu karakter özellikleri, bir insana genç yaşlarda verilmesi gereken özelliklerdendir. Bu olguların yanında, çocuğun sosyal etkileşimi için gerekli olan samimiyet, yardımseverlik ve paylaşım gibi karakter özellikleri işlenir. Kozmik eğitim sayesinde temel eğitim çağındaki çocukların ahlâki karakteri genişleyecektir. Bu yaklaşıma göre eğitimin bir amacı da, çocuğa küresel farkındalık kazandırarak, tüm canlıların ihtiyacı olan şefkat duygusunu kazandırmak ve dünya kaynaklarının korunmasını teşvik etmektir (Cain, <http://jola-montessori.com/article/character-education/> (26.05.2014).

Montessori yaklaşımına dayalı eğitim sisteminde günlük yaşam becerilerinin kazandırılması önemli bir ilke olarak görülmektedir. Bu nedenle günlük yaşama yönelik etkinlikler yapılır. Montessori okullarında erken çocukluk eğitiminden itibaren kişisel bakımlarını üstlenmeleri için, çocuklara günlük hayatın her anında kullanılabilecek hareketler öğretilmesi önemli ilkelerdendir (Durakoğlu, 2011: 191). Bu şekilde iş yapmayı öğrenen

çocuklar, sadece kendi becerilerini geliştirmekle kalmazlar, aynı zamanda başkalarına yardım etmeyi de öğrenip bunu alışkanlık haline getirirler. Bu şekilde yetenekleri gelişmiş olarak hayata hazırlanan çocuklar, ileride kendi başlarına hayatlarını sürdürebilirler.

Var olan eğitim uygulamalarında bilgi aktarımının yanında bedensel gelişim, yani psiko-motor davranış gelişimi göz ardı edilebilmektedir. Montessori yaklaşımında bedensel faaliyetlerin büyük önemi vardır. Çocuğun aktivitelerde bulunmasını hedefleyen Montessori'nin bedensel faaliyetlere değer vermesinin nedeni, onun bedensel hareketler ile kişiliğinin gelişimi arasında ilişki olduğuna dair bir düşünceye sahip olmasıdır (Durakoğlu, 2011: 45).

SONUÇ

Maria Montessori'nin çocuk eğitimi ile ilgili düşünce ve uygulamaları Montessori yaklaşımı adıyla sistemleşmiştir. Dünyada Montessori yaklaşımını tercih eden okul öncesi kurumları, ilkokul, ortaokul ve liseler bulunmaktadır. Türkiye'de de Montessori yaklaşımına göre eğitim verdiğini ilan eden okullar bulunmaktadır. Bu okullar, genelde okul öncesi eğitimi alanında hizmet vermektedir.

Maria Montessori'ye göre ebeveynler, öğretmenler, çocuğun gelişimi için uygun bir çevre oluşturmalı, çocukların araştırıp öğrenmesini desteklemelidir. Montessori okullarında ahlâk, değerler ve din kültürü önemli bir yer tutmakla birlikte, uygulamalar okullara göre farklılık gösterebilmektedir. Özellikle din kültürü boyutu, bazı okullarda programda doğrudan yer almamakta ve Montessori'nin kozmik eğitim anlayışına bağlı olarak konular, dini söylemlere uygun bir nitelik taşımaktadır. Montessori ilkeleri, tüm etnik ve dini sosyal grupların değerleriyle büyük oranda uyumludur. Çokkültürlü Montessori okulları olduğu gibi, belli bir etnik ve dini sosyal gruba işletilen okullar da mevcuttur.

Okullarda nezâket ve zarâfet dersleri uygulanmaktadır. Montessori sınıflarında öğrenciler, kendi kültürlerindeki görgü kurallarını öğrenmekte ve uygulamaktadırlar. Montessori eğitim sisteminde günlük yaşam becerilerinin kazandırılması önemli bir ilke olarak görülmektedir. Bu nedenle günlük yaşama yönelik etkinlikler yapılır. Montessori yaklaşımında bedensel faaliyetlere önem verilir. Bedensel hareketler ile kişiliğin gelişimi arasında ilişki olduğu düşünülmektedir.

Bazı okul öncesi Montessori kurumlarında öğrencilerin mensup olduğu dinlere ait etkinliklere yer verildiği gibi, bazı okullarda kültür etkinlikleri adı altında diğer dinlerle ilgili etkinlikler de yapılmaktadır. Diğer eğitim kademelerinde ise okullara göre din ve değerlerle ilgili dersler değişmektedir. Okullarda ya doğrudan din ve ahlâk dersleri bulunmakta veya bu konular Sosyal Bilgiler dersi başta olmak üzere diğer derslerin konuları içerisinde ele alınmaktadır. Kimi okullarda ders dışı etkinliklerde manevi danışmanlardan istifade edilerek din, ahlâk ve değerler çalışmaları yapılabilmektedir. İlkokul programındaki dersler kozmik eğitim anlayışıyla işlenir. Bu anlayış ile insan, evreni ve içindekileri aynı zamanda bunların yaratıcısını tanır, kendini tanır, diğer varlıklara karşı sorumluluklarını keşfeder.

Montessori yaklaşımının din ve değerler eğitimi ihmal etmeden çocukların kişilik ve karakterlerini öğrenci merkezli bir anlayışla geliştirmeyi ve evrensel değerlerle donatmayı hedefleyen çağdaş bir eğitim modeli olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

- Aydın, İ., 2010. Alternatif Okullar, 3. b., Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Başal, H. A., 2005. Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, ss. 115-117.
- Büyüktaşkapu, S., 2012. “Montessori Yaklaşımı ve Okul Öncesinde Fen Eğitimi”, Türk Bilim Araştırmaları Vakfı Tübav Bilim Dergisi, C. 5, S. 3, ss. 19-25
- Cain, R., How It Fits in Montessori Classrooms, <http://jola-montessori.com/article/character-education/>, (Erişim tarihi: 26.05.2014).
- Demiralp, S., 2014. Montessori Metodu ve Uygulamaları, Nobel Yayın, Ankara.
- Durakoğlu, A., 2011. Maria Montessori’ye Göre Çocuğun Doğası ve Eğitimi (3-6 Yaş), Alter Yayınları, Ankara.
- Gündüz, T., 2010. “Üstün Zekâlı Çocuklarda Ahlâk Gelişimi ve Eğitimi”, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, Malatya, ss. 157-177.
- Karasar, N., 2009. Bilimsel Araştırma Yöntemi, 20. b., Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, ss. 175-176.
- Kartal, H., 2011. Geçmişten Günümüze Erken Çocukluk Eğitimi Uygulamaları, 2. b., Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Kur’an-ı Kerim.

- Lillard, P.P., 2014. İlk ve Ortaokulda Montessori Eğitimi, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Schafer, C., 2006. Ömür Törpüsü mü? Bal Küpü mü? Ana Babalar İçin Ergenlikte Montessori Yaklaşımı, Sistem Yayıncılık, İstanbul, ss. 70-71.
- Sackett, G., 2015. Grace and Courtesy: Empowering Children, Liberating Adults, Namta Journal, Volume 40, Number 1, Winter.
- Sönmez, V., 2010. “Auguste Comte (1798-1857), Pozitivizm (Olguculuk)”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, S. 3, İzmir, ss. 161-163.
- Topbaş, E., 2013. Montessori Yöntemiyle Çocuk Eğitimi, Panama Yayıncılık, Ankara.
- Toran, M., 2011. Montessori Yönteminin Çocukların Kavram Edinimi, Sosyal Uyumları Ve Küçük Kas Motor Becerileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H., 2011. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 8.b, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Yılmaz, H. ve Kılavuz, M.A., 2009. “Örgün ve Yaygın Eğitimde Öğrenenlerin İhtiyaçları Doğrultusunda Din Eğitimi ve Öğretimi”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 18, S. 2, Bursa.
- <https://oynayalimogrenelim.wordpress.com/2015/09/02/montessori-de-kozmik-egitim-uzerine-harika-bir-arastirma-yazisi/> (12.05.2016)
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Maria_Montessori (16.05.2016)

EXTENDED ABSTRACT

Montessori approach which its basics were founded in the early 1900s, is being used in every education levels from pre-school institutions till last grade of high school. According to Maria Montessori, parents and teachers should prepare a suitable environment for children's development, should support them for their learning by searching, should give opportunities to children for searching, making mistakes and correcting them by themselves. Likewise, when opportunities of learning and choices were given to children, they can make their own choices by their free will, thus they can take responsibility of what they done and create a positive sense of self by acting independently (Kartal, 2011: 113).

Ethics, moral values and culture of religion take an important place in Montessori schools. But practices show variations in schools. The extent of culture of religion especially, is not taking place in schools' programs directly and having a suitable qualification to religious sermons by depending on Montessori's cosmic

education understanding. Character education, values education, studies and learning outcomes of ethics education are taking place in curriculum of lesson groups. Montessori education is based on creation fundamentals which determines human development. The principle of education's -which is given to children- continuity from born till death gets adopted. The social environment which is prepared for children is being designed by thinking their developing speed. (Cain, <http://jola-montessori.com/article/character-education/> (26.05.2014). While there are religion and ethic lessons in some schools, in some schools these topics are being within social studies lesson. Religion, ethics and value studies are being done in extra-curriculum activities by having help from spiritual counsels.

There are pre-school institutions, primary schools, secondary schools and high schools all around the world who choose Montessori approach. In Turkey, there are some schools who say that they are giving education through Montessori approach. These schools are giving service at pre-school education area generally. Except some of government schools, most of these schools are private schools.

In this study, the question of "What are the lessons that are related to religion and values education?" is being asked to schools via e-mail and answers got from schools via e-mail in 2013-2014 education semester. There are 8 schools from domestic and abroad for research. The correspondence technique that we used in research, relies on accumulated datum through written communication. The communication between researcher and source is being done by written is the feature of this technique. Datum that received by correspondence are being subjected to descriptive analysis.

Grace and courtesy lessons are being carried out at pre-school institutions which use Montessori approach are in our research content. As activities are related to children's religion are taking place in some pre-school Montessori institutions, it's indicated that other religious activities are being held under cultural activities. In other education levels, related to schools, religious and values related lessons are changing. As it is can be understood by findings, religious education and values education are taking place in schools directly or some topics of these lessons are being thought within other lesson's topics. According to Montessori approach character education is an inseparable part of child's integral development and being served via "cosmic education". Every school, as a piece of general education plan, should determine how to evaluate character education. Values in Montessori approach, is taken into consideration with regard to children's personality and character education.

It's possible to say that Montessori approach is a modern education model which aims to improve children's personality with student based understanding and equip them with universal values without neglecting religious and values education.